

TÜRKİYE'DE İNTİHARI KONU ALAN YAYINLAR ÜZERİNE BİR BİBLİYOGRAFYA ÇALIŞMASI*

Ö. Uçan**

ÖZET

Türkiye'de yapılmış, intiharı konu alan çalışmaların değerlendirilmesini içeren bu çalışma iki önemli aşamadan oluşmaktadır.

• 2000-2005 yılları arasındaki beş yıllık dönemde yapılmış intiharı konu alan çalışmaları derlemek,

• Bugüne dek yapılan intihar konulu çalışmaları da göz önünde bulundurarak, zamanla intiharın konu olarak işlenişindeki ve çalışma sayısındaki çeşitlilik ve değişiklikleri değerlendirmektir.

2000-2005 yılları arasındaki çalışmaların derlenmesi amacıyla geriye dönük yayın taraması yapılmış, konuyla ilgili olarak kütüphaneler, yayınevleri, web siteleri, süreli yayınlar, bilimsel yayın katalogları ve bibliyografik yayınlar incelenmiş ve yıllara, türlerine, yazarlarına göre

sınıflandırılmıştır. Çalışmanın kapsadığı yıllara bakıldığında intiharla ilgili çalışmaların giderek arttığı, bu çalışmalar içinde en fazla konuyla ilgili araştırmaların yer tuttuğu görülmektedir. Ayrıca son yıllarda kongre bildirisi ve sempozyum konusu olarak da intiharın daha fazla ele alındığı söylenebilir. Özellikle son dönemlerde sadece Ruh Sağlığı alanında çalışanların değil, farklı bilim dallarının da (Adli Tıp, Halk Sağlığı, Hemşirelik, Edebiyat, Sosyoloji, Hukuk gibi) konuya yöneldiği dikkat çekmektedir. Genel sayı içinde bu oranın oldukça az ve yeni olmasına rağmen, intiharla ilgili çalışmaların ileriki dönemlerde artması ve konunun farklı yönleriyle ele alınması açısından bu durumun önemli bir gelişme olduğu söylenebilir.

Anahtar sözcükler: İntihar, bibliyografya, yayın

A Study Bibliography For Publications Dealing With Suicide in Turkey

SUMMARY

Including the evaluations of the studies –which deal with suicide–, this study is composed of two parts.

* Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

** Uzm., Sosyal Çalışmacı, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.

- Collecting the studies dealing with suicide committed in five year time including 2000-2005.

- Considering the studies done till now, to evaluate the varieties and differences in the number of studies dealing with suicide and their working (processing) in time.

To collect the studies belong to the time between 2000-2005, previously; Publications are checked; as related to topic, libraries, publishing houses, web sites, magazines, scientific publication catalogues and bibliographical publications are checked and classified according to their years, types and authors. When the years the study took place are paid attention, it is clear that the studies related to suicide had increased and among the related studies; firstly, it had taken place. Moreover, in recent years, 'suicide' is dealt with more than before, at congresses and symposiums. Especially and recently; it is clear that, not only the people studying 'Mental Health' but the people studying at different fields deal with the topic (Forensic Medicine, Public Health, Nursing, Literature, Sociology, Law etc.). In general, however this proportion is quite insufficient and recent; it can be said that this situation is a significant progress for the studies (related to suicide) to increase and to be considered in detail for later times.

Key Words: Suicide, bibliography, publication

GİRİŞ VE AMAÇ

Kişinin istemli olarak yaşamına son vermesi olarak tanımlanan intihar, hemen her ülkede ölüm nedenleri arasında önemli bir orana sahip, evrensel bir sorundur. Bir yönden (biyolojik ve psikolojik) sağlıklı olmayan bir ruh yapısının ürünü, diğer yönden de (sosyolojik) tipik bir sosyal olay sayılması mümkündür. Bununla beraber hiçbir ruh hastalığı ile ilişkisi olmayan intihar tipleri de bilindiğine göre, sosyal nedenlerin ağır bastığı düşünülebilir. En geniş anlamda intiharın, "bir insanın doğuracağı sonucu bi-

lerek, müspet veya menfi bir eylemle, doğrudan veya doğrudan doğruya olmaksızın kendi kendini ölüme sürüklemesi şeklinde ifade edilmesi" de göstermektedir ki, intihar olayı sosyal nitelikli olarak vasıflandırılabilir (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985).

Suicide (intihar) kavramının ortaya çıkışı oldukça yeni sayılır. Latin kökenli kelimelerden oluşmasına rağmen, Latince değildir. İngilizce'de suicide olarak ilk kullanım tarihi 1662'dir.

Ortaçağda Latince'de sui homicido ya da sui ipisus homicidum deyimleri kullanılmıştır. Dilimizde ilk kez Tanzimat döneminde, Türkçe'ye çevrilen eserlerde kendini katletmenin yerine intihar kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. Bu kelime Arapça'da kurban anlamına gelen nahr kelimesinden meydana gelmiştir. Günümüzde bazı eserlerde ise intihar yerine öz-kıyım ya da öze-kıyım gibi kavramlar kullanılmaya başlanmıştır (Ana Britanica, 1988).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1974 yılında intihar eylemini "kişinin amacının bilincinde ve değişik derecelerde ölümcül maksatlı olarak kendine zarar vermesi" olarak tanımlamıştır (Weis, 1974).

Yakın bir geçmişe kadar intihar girişimleri, yani ölümlerle sonuçlanmayan intihar olayları, ölümlerle sonuçlanan intiharların bir alt kategorisi olarak ele alınmıştır. Eylem ölümlerle sonuçlansın ya da sonuçlanmasın, kullanılan yöntem ölümcül olsun ya da olmasın, istemli olarak ölümler hedefleyen her türlü davranış intihar olarak nitelendirilmiştir.

Son yıllarda ise, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) intiharı, intihar eylemi ve intihar girişimi olarak iki grupta ele almaktadır. İntihar girişimi, bireyin kendisini yok etmek, zarar vermek, zehirlemek amacıyla gerçekleştirdiği intihara yönelik, ölümcül olmayan tüm istemli girişimleri içermektedir (Sağınç ve ark., 2000).

Bu kategoriler dışında, ani gelişen ve genelde önceden bir intihar düşüncesi olmadığı

halde, ölümlü sonuçlanabilecek durumlar (kendi kendine zarar verme, tehlikeli araba kullanma, tehlikeli sporlar vb. çeşitli davranış biçimleri) bulunmaktadır.

Sayı (2000)'a göre intihar olgusu, "intihar", "intihar girişimi", "intihar düşüncesi" kavramları temelinde ele alınmalıdır.

Bu tanımlar ışığında özet yapılacak olursa:

1. İntihar bir fenomendir ve her insanda görülebilir, yani tek başına bir patoloji değildir.
2. İster herhangi bir hastalıkla ilgili olsun isterse olmasın belirli bir süreci kapsayan bir düşünme boyutunu içerebilir.
3. Düşünme boyutunu hiç içermeyen ani bir duygusal yaşantı olarak da ortaya çıkabilir.
4. Düşünmeyi etkileyen (depresif bozukluk gibi) bir hastalığın gidişini nedeniyle kişinin elinde olmadan oluşabilir.
5. Düşünme boyutunu içerse de, ani bir duygusal yaşantı olarak da ortaya çıksa "mutlak olarak" çaresizlik ve ümitsizlik duygusunu uyandıran bir dizi duygusal yaşantıyı içerir.

Psikososyal açıdan intihara ilişkin çok sayıda yaklaşım vardır. İntihara ilişkin en önemli kuramlardan biri, Durkheim'in toplumsal yönelimli kuramıdır. İntiharla ilgili ilk sosyolojik çalışmayı yapan Fransız sosyolog Durkheim, yaklaşık 100 yıl önce yaptığı çalışmasında intiharı, salt toplumsal bir olgu olarak göstermektedir.

Freud intiharı, altbenlik, benlik ve üst benlik arasındaki çatışmaların bir sonucu olarak açıklamıştır. Meninger ise, "Man Against Himself" adlı eserinde içe çevrilmiş homisid olarak, başka bir kişiye duyulan öfkenin sonucunda, içe alınan kişiyi cezalandırma olarak yorumlar (Odağ, 1985).

Shneidman'a göre "intihar kişinin kendi iradesiyle kendisini yok etmesidir". İntiharın anlamsız bir eylem olmadığını, kendi içinde bir mantığı bulunduğunu belirten Shneidman, intihar girişimini parasuicid olarak ifade etmiş ve amacı gizli olan kararsız bir davranış olarak tanımlamıştır (Shneidman, 1986)

İntihar girişimleriyle ilgili geniş bir araştırma olan Stengel ve Cook (1958)'un araştırma sonuçlarına göre, intihar girişimlerinin tamamlanmış intiharlardan ayrı bir olgu ve davranış biçimi olarak incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. (Geçtan, 1995).

Bu noktada intihar ve intihar girişimi gibi iki kavram önümüze çıksa da, intihar eylemine yönelik dinamik bir yaklaşım bu ayrımın hiç de kolay olmadığını gösterir. Örneğin, birincil amacı ölüm olan kişi eylemden sonra yaşayabilir. Buna karşın yaşamdan tam kopmamış bazı kişiler ciddi olmayan bir eylem sonucu ölebilirler. Bu açıdan bakıldığında, hiçbir ayrım yapmadan her intihar girişiminin ciddiyetle ele alınması gereği açıktır (Odağ, 1998).

İntihar, stres yaratan yaşam koşullarına karşı tepki veren normal kişilerden, ağır ruhsal rahatsızlıkları olan hastalara kadar geniş bir popülasyonda görülebilmektedir. İntihar eden kişi gerçekten ölmek arzusunda olabileceği gibi, bu davranışında acısını, çaresizliğini ve umutsuzluğunu dile getirmek amacı da gütmüş olabilir. Yaşamında olası bir değişiklikten kaçmak amacı ile intihar etmiş olabilir. Bu yönleri ile, intiharı kişinin yardım çağrısı olarak değerlendirmek mümkündür (Sayıl, 2000).

İntihar, stres yaratan yaşam koşullarına karşı tepki veren normal kişilerden, ağır ruhsal rahatsızlıkları olan hastalara kadar geniş bir popülasyonda görülebilmektedir. İntihar eden kişi gerçekten ölmek arzusunda olabileceği gibi, bu davranışında acısını, çaresizliğini ve umutsuzluğunu dile getirmek amacı da gütmüş olabilir. Yaşamında olası bir değişiklikten kaçmak amacı ile intihar etmiş olabilir. Bu yönleri ile, intiharı kişinin yardım çağrısı olarak değerlendirmek mümkündür (Sayıl, 2000).

Kültürler arası farklar görülse de intihar davranışı pek çok ülkede başlıca halk sağlığı sorunları arasında yer almaktadır. Birincil ve ikincil basamakta önemli bir ruh sağlığı problemi olarak beliren intihar, trafik kazalarından sonra özellikle gençlerde önde gelen ölüm nedenlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Ortalama ömürdeki artış nedeniyle yaşlı intiharlarının da giderek artış gösterdiği izlenmektedir.

Bununla birlikte intihar konusunda epidemiyolojik çalışmaların yapıldığı ülkelerin farklı profiller sergilediği bilinmektedir. İntihar oranının bazı toplumlarda oldukça düşük olmasına

karşılık, bu olgu bazı kültürlerde benimsenmekle kalmamış, belirli koşullar ortaya çıktığında girişilmesi zorunlu bir davranış biçimi olarak kabul edilmiştir (Özsoy, 2003).

Bazı toplumlar intiharı onur kırıcı olaylara karşı onurlu bir yanıt olarak görmekte, bazı toplumlar ise ahlaksızlık olarak kınamaktadır (Amos ve Appleby, 2001).

Bir ülkede görülen intihar, o ülkedeki tarihsel olaylar, dinsel eğilimler, yaşam biçimi, sosyal sınıf, ekonomik koşullara ilişkin toplumsal özellikler, bireyin yaşı, cinsiyeti, eğitimi, medeni durumu gibi demografik etkenler, ayrıca kişinin bedensel, biyolojik ve ruh sağlığına yönelik değişkenlerle ilişkili olmaktadır.

Dünyada 2000 yılı itibarıyla 815.000 kişi intihar ederek yaşamına son vermiştir. Bir başka deyişle her 40 saniyede bir kişi intihar etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya intihar hızı %000 16 olarak bildirilmiştir. İntihar girişimleri oranı ise, bu oranın 10-20 katı olarak ifade edilmektedir. 2020 yılı itibarıyla intihar nedeniyle 1.53 milyon kişinin öleceği, her 20 saniyede bir kişinin intihar edeceği ve her 1-2 saniyede bir kişinin intihar girişiminde bulunacağı tahmin edilmektedir (Wasserman, 2001).

En yüksek oranlar Avrupa ülkelerine ait olup, Çin hariç erkek intiharları kadın intiharlarının üzerinde seyretmektedir.

Dünyadaki en yüksek intihar hızı %000 95.3 ile Litvanya'dır. Bu oranı yüz binde 87.4 ile Rusya izlemektedir. Amerika'da her yıl 30.000 kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. İntihar hızı, 2001 yılı verilerine göre, Amerika'da %000 10.7 olarak bulunmuş ve on birinci ölüm nedeni olarak bildirilmiştir (Shields ve ark., 2005).

Dünyada erkek ve kadın oranları karşılaştırıldığında, erkeklerde intihar oranı daima kadınlardan 2,5 kat daha yüksek olmuştur. Son 50 yıl içinde erkek intiharları %49 ve kadın intiharları % 33 artmıştır. Erkek/kadın oranı 1950'de 3.2, 1995'te 3.6 'dır ve 2020'de

3.9 olacağı varsayılmaktadır (Wasserman, 2001).

İntihar oranlarının aksine kadınların erkeklerden 4 kat daha fazla intihar girişiminde bulunduğu bildirilmiştir (Welch, 2001).

Yaş dağılımına göre 5-14 ve 15-24 yaş gruplarında kadınlar, diğer yaş gruplarında ise erkekler yüksek orandadır. Gençlerde tüm yaş gruplarından daha hızlı bir yükselme söz konusudur.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, ülkemiz intihar hızı düşük ülkeler arasında yer almakta olup, DİE 2003 verilerine göre ülkemizde kaba intihar hızı % 0003.85 olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de İntihar Olgusu

Ülkemiz intihar hızı düşük ülkeler arasında yer almasına rağmen, istatistiklere göre kaba intihar oranları artmaktadır. Bilindiği üzere intihar istatistikleri tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz için de en az güvenilir istatistikler olup, intiharın hala tabu sayılan bir davranış oluşunun bunda etkili olduğu söylenebilir.

Ayrıca intihar olaylarının mevcut tanım, ilgili kavramları ve veri toplama-derleme yöntemleriyle ilgili farklı yaklaşımlar sonucunda, ülkemizde intiharlarla ilgili birbirinden çok farklı istatistikler üretilmektedir (Ayhan, 1996).

Ülkemizde intihar istatistikleri 1962 yılından itibaren DİE tarafından, tüm Türkiye için Emniyet ve Jandarma Teşkilatı kanalıyla "İntihar İstatistik Formu" ile derlenip yıllık olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca 1963 yılından sonra, Adalet İstatistikleri Yıllığı içinde kısa bilgiler halinde yayımlanan intihar istatistikleri, 1974 yılından itibaren ayrı bir yayın olarak her yıl yayımlanmaya başlanmıştır (Okman, 1997).

2003 yılı itibarıyla ülkemizde kaba intihar hızı % 0003,85 olup, 2705 kişi intihar ederek yaşamına son vermiştir. Bu sayı içinde erkek/kadın oranı 1,4'tür. Genel nüfustan 15 yaş altı grubu çıkarılarak yapılacak hesaplamada bu oran daha da yükselecektir.

Nitekim DİE 2002 verilerine göre kaba intihar hızı % 0003.32 olup, yapılan bir çalışmada intihar hızları, 15 yaş üzeri nüfusta erkeklerde % 0009.9, kadınlarda %000 5.6 olarak bildirilmiştir (Sayıl ve Özgüven, 2002).

Ülkemizde intiharlar 15-24 ve 25-34 yaş aralığında yoğunluk göstermektedir. Yaş dağılımına göre 15 altı ve 15-24 yaş gruplarında kadınlar, diğer yaş gruplarında ise erkekler yüksek orandadır. Gençlerde tüm yaş gruplarından daha hızlı bir yükselme söz konusudur (DİE, 2003).

DİE verilerine göre, Türkiye’de intihar olayları bölgeler arasında farklılık göstermekte, doğudan batıya gidildikçe ve özellikle büyük şehirlerde oranın arttığı görülmektedir. Fidaner’in yaptığı bir çalışmada, Türkiye’de kentsel bölgelerde intihar hızının kırsal bölgelerin 2 katı olduğu ve şehirlerde özellikle gecekondu kesiminde intihar oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Yüksel ve Ceyhun, 1994).

Tüm bölgelerde erkek intihar oranı kadın intihar oranından fazla olmakla birlikte özellikle Güney Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki illerde kadın intiharlarının erkek intiharlarından fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Eğitim açısından değerlendirildiğinde ise literatürdeki bilgilerle uyumlu olarak, ülkemizde de eğitim düzeyi arttıkça intihar oranının azaldığı görülmektedir.

Ülkemizdeki her iki cinsiyette de, intiharların yarıya yakın bir kısmı kendini asma yoluyla gerçekleştirilmektedir. İkinci sırada ise, kadınlarda kimyasal madde; erkeklerde ateşli silah kullanarak intihar gelmektedir. Üçüncü sıradaki intihar yöntemi ise kadınlarda yüksekten atlama, erkeklerde de kimyevi madde ile olmaktadır.

İntihar girişimlerine yönelik çalışmalar lokal çalışmalar olarak dikkat çekse de, ülkemizde intihar girişimlerine ilişkin en kapsamlı veriler Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Merkezi ile

Dünya Sağlık Örgütü’nün ortak çalışması çerçevesinde elde edilen verilerdir. İntihar girişimlerine ilişkin bir istatistik bulunmamakla birlikte 1990 yılında yapılan bir çalışmada Ankara’da intihar girişimleri hızı % 000107 olarak belirlenmiştir (Sayıl, 2000).

Yapılan bir çalışmada, 15 yaş üzerinde intihar girişim oranları erkeklerde % 00031.9, kadınlarda % 00085.6 olarak bildirilmiştir (Sayıl ve Özgüven, 2002). Avrupa’da ve dünyada yapılmış intihar girişimi çalışmalarındaki bulgularla uyumlu olarak ülkemizde de intihar girişimlerinde kadınların erkeklerden fazla olduğu görülmektedir (Sayıl ve ark., 2000, Paracıkoglu, 2003). Bu oranlar diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye’de intihar girişim oranları kısmen daha düşük bulunmakla birlikte, son yıllarda özellikle gençler arasında intihar hızlarındaki artış dikkat çekmektedir (Özgüven ve Sayıl, 2003).

Geçmişten günümüze bir halk sağlığı sorunu olarak kendini gösteren intihar olgusu, çok boyutlu değerlendirilmesi ve önemle ele alınması gereken bir konudur. Bu konunun etiyolojik, epidemiyolojik, biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve antropolojik olarak farklı boyutlarıyla ele alınması, konuyla ilgili bilgi eksikliğini gidermek ve önlenmesine yönelik çalışmalara ağırlık vermek açısından önemlidir.

Ülkemizde intiharla ilgili çalışmalara ulaşabilmek için 1991 yılına kadar düzenli bir kaynakçaya rastlanmamaktadır. Bu açıdan önemli ölçüde kapatan ilk yayın 1991 yılında A.Ü. Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan Türkiye’de İntihar Olgusu Bibliyografyası’dır (Sayıl ve Azizoğlu, 1991). İntihar konulu çalışmaların kronolojik dizin esasına göre derlendiği bu kaynak, 1990 sonuna kadar ülkemizde intiharla ilgili yapılan çalışmaların belirlenmesi ve bu çalışmalara ulaşımı kolaylaştırma açısından önemli bir yayındır. A.Ü. Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi, bu yayının devamı niteliğinde her beş yılda bir ülkemizde intiharla

ilgili çalışmaları derlemiş ve yayınlamıştır (Sayıl ve Azizoğlu, 1996; Sayıl ve Akbıyık, 2000).

Bu çalışmanın amacı; son beş yılda yapılan intihar konulu çalışmaları göz önünde bulundurarak, çalışma sayısındaki çeşitlilik/değişiklikleri değerlendirerek ülkemiz gerçekleri doğrultusunda tartışmaktır. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için belirlenen genel amaçlar;

❖ 2000-2005 yılları arasındaki beş yıllık dönem içinde, intiharı konu alan (bilimsel, edebi, bibliyografik ve istatistiksel) çalışmaları derlemek,

❖ 2000-2005 yılları arasında yapılmış bilimsel kongrelerde yer alan (Ulusal Psikiyatri, Ulusal Sosyal Psikiyatri, Ulusal Sosyoloji, Ulusal Psikoloji Kongreleri vb.) intiharla ilgili çalışmaları (sözel sunu, poster bildiri) derlemek,

❖ 2005 yılına kadar yapılmış ulaşılabilen intihar konulu çalışmaları değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

İntihar ile ilgili yayınların derlenmesinde tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama sürecinde kullanılan yöntem ve gereçler aşağıda belirtilmiştir.

- Ankara'daki kütüphanelerde bulunan kaynaklar ve abone olunan yayınlar taranarak incelenmiştir.

- Ankara dışındaki kütüphanelere internet aracılığıyla ulaşılmış, online veri tabanı taranarak incelenmiştir.

- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) yayınları taranmıştır.

- Ruh sağlığı alanında yayınlanan dergi, bülten gibi süreli yayınlar, bilimsel yayın katalogları ve bibliyografik yayınlar taranmıştır.

- Yayınevlerinin web siteleri aracılığıyla kitap ve edebi eserler taranmıştır.

- Konuyla özellikle ilgilenen kişilerle bağlantı kurularak özel kitaplıklarında var olan kaynaklar temin edilmiştir.

- Bilimsel toplantılarda (Ulusal Psikiyatri, Ulusal Sosyal Psikiyatri, Ulusal Sosyoloji, Ulusal Psikoloji Kongreleri, Türk Tıp Tarihi Kongresi, Ulusal Hemşirelik Kongresi, Ulusal Adli Bilimler Sempozyumu vb.) yer alan bilimsel çalışmalara toplantıyı düzenleyen birimlerin web sitelerinden ulaşılmıştır.

BULGULAR

Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından, 1991 yılından bu yana, beş yıl arayla yayımlanan Türkiye'de İntihar Olgusu I-II-III sayıları 1900- 2000 yılları arasında, Türkiye'de intihar olgusuyla ilgili çalışmaların yer aldığı çok değerli kaynaklar niteliğindedir. Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografyası I-II-III' de intiharı konu alan 471 çalışma yer almaktadır.

Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografyası IV' ün içerdiği daha önceki bibliyografyalarda yer almadığı görülen 2000 öncesindeki 48 çalışma ve 2000- 2005 yılları arasındaki 185 çalışmayla birlikte 2005 yılına kadar intihar konusunda yapılmış 704 çalışma bulunmaktadır.

1900-2005 yılları arasında yapılan intihar konulu tüm çalışmaların türleri ve sayılarına göre dağılımı Tablo 1'de görülmektedir.

1900-2005 Yılları arasında yapılan intihar konulu çalışmaların türlerine ve yıllara göre dağılımı Tablo 2'de görülmektedir.

Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenli olarak beş yılda bir yayınlanan Türkiye'de İntihar Olgusu kitapçıklarının (I- II- III- IV)içerdiği çalışma sayılarına göre dağılımı Grafik 1'de görülmektedir.

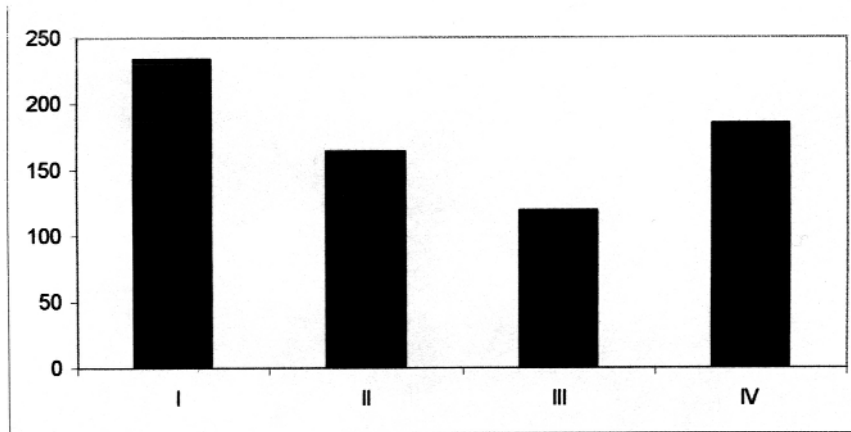
1900-2005 yılları arasında yapılan intihar konulu çalışmaların yıllara göre dağılımı Grafik 2'de görülmektedir.

Tablo 1. 1900-2005 Yılları Arasında Yapılan İntihar Konulu Çalışmaların Türlerine ve Yıllara Göre Dağılımı.

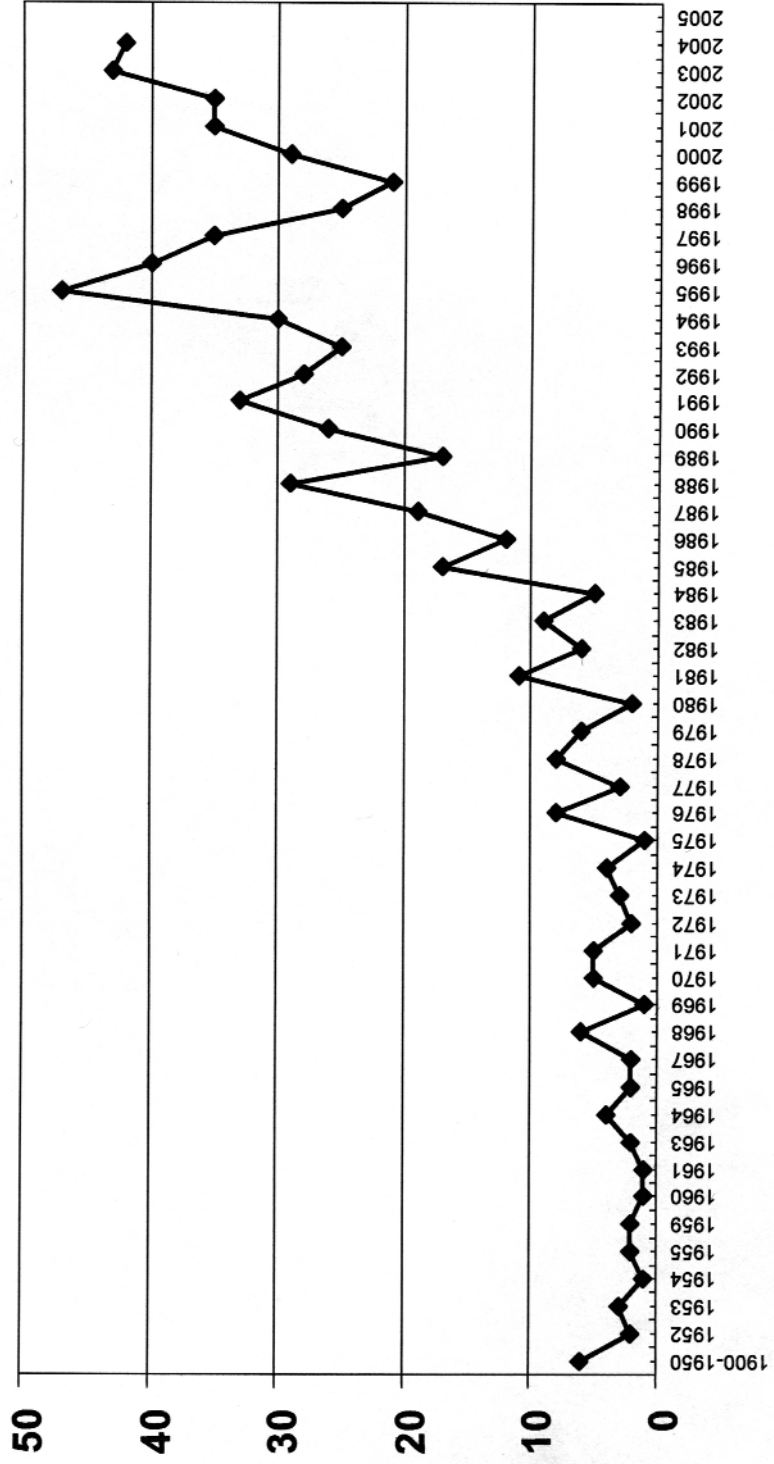
	DERGİ YAZISI	KONGRE SUNUMU	TEZ	KİTAP	ÇEVİRİ	DİE YAYINLARI	TOP.
SAYI	277	229	79	53	35	31	704
YÜZDE	% 39.4	%32.5	%11.2	% 7.5	% 5	%4.4	%100

Tablo 2: 1900-2005 Yılları Arasında Yapılan İntihar Çalışmaların Türlerine ve Yıllara Göre Dağılımı.

YAYIN TÜRÜ / YIL	1900-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	TOPLAM
DERGİ YAZISI	96	68	30	83	277
TEZ	21	14	23	21	79
KONGRE BİLDİRİSİ	74	56	45	54	229
KİTAP	9	14	9	21	53
ÇEVİRİ	17	9	9	-	35
DİE YAYINLARI	17	4	4	6	31
TOPLAM	234	165	120	185	704

Grafik 1: Bibliyografalarda Yer Alan Çalışmaların Sayısal Dağılımı.

Grafik 2: 1900-2005 Yılları Arasında Yapılan İntihar Konulu Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı.

TARTIŞMA

Ülkemizde intiharla ilgili ilk çalışmanın yapıldığı 1910 yılından 2005 yılına kadar intihar konulu toplam 704 yayın bulunmaktadır.

Konuyla ilgili yabancı kaynaklara ulaşmanın çok kolay olduğu ülkemizde ne yazık ki ilgili yerel yayınlara ulaşma sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu sorunun en önemli nedenlerinden biri yapılan çalışmaların basılı olarak yayınlanmaması ve basılı kaynakların ülke genelinde dağıtımının yetersizliği olarak belirmektedir. Bunun bir sonucu olarak, özellikle 2000 öncesindeki yayınlarda sıklıkla yabancı kaynakların referans olarak alındığını söyleyebiliriz.

Son zamanlarda teknolojinin ilerlemesiyle, yerel yayınların internet ortamında yer almaya başlaması bundan sonraki yıllarda yayınlara ulaşma konusunda teknolojinin önemli bir kolaylık sağlayacağını düşündürmektedir. Bununla birlikte ülkemizde yapılan yayınlara daha kolay ulaşmak için Türkçe dokümantasyon sistemi geliştirmek ve değişik konularla ilgili bibliyografyalar hazırlamak ileriki araştırmaların daha sağlıklı olabilmesi açısından önemlidir.

Türkiye’de intiharla ilgili çalışmaların bibliyografya niteliğinde derlenmeye başladığı 1990 yılından sonraki dönemde, konuyla ilgili çalışmaların artışı ve bu artıştaki süreklilik dikkat çekicidir. Bu durumu 1989 yılında kurulan Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin intihar konusunda kurumsal bir çalışma başlatmasıyla ilişkilendirmek yanlış olmayacaktır. Nitekim 1990 sonrasında yapılan çalışmaların % 25’inin merkez çalışanları tarafından yürütülmüş çalışmalar olduğu görülmektedir.

2000-2005 yılları arasındaki 185 çalışmanın, bugüne dek konuyla ilgili yapılan tüm çalışmaların %25’ini oluşturması, son yıllarda intiharla ilgili çalışmaların arttığını göstermektedir. Bu ilgi artışı zaman içinde intihara bakış açısının değişime uğramasına bağlanabilir.

Bilindiği gibi intihar uzun yıllar boyunca tüm dünya ülkelerinde bir tabu olma özelliğini korumuştur. Avrupa’da intihar girişiminde bulunanla birlikte yakınlarına da şiddet uygulandığına ve bu etkilerin yıllarca sürdüğüne dair bilgiler vardır (Alvarez, 1994). İslam dinine göre de intihar büyük bir günahdır ve intihar sonucu ölenlerin cenaze namazı kılınmaması gerektiğine inanılır (Ateş, 1995). Bu düşünce ve inançların etkisiyle ülkemizde de intihar yıllar boyunca utanılan, yargılanan, saklanan bir olgu olma özelliğini korumuştur.

İntihar olgusunun bir tabu olarak görülmesinin yanında yıllar boyu medyada intihar haberlerine yer verilmiştir. İntiharın gazetelerin ilk sayfasında ve ana haber bültenlerinde çarpıcı haberler olarak verilmesi sonrasında aynı yöntemlerle aynı şekilde gerçekleşen intihar olaylarının arttığı bilinmektedir. Bu konuda alınan ilk önlem 1931 yılında yürürlüğe giren ve intiharı neşretmeyi yasaklayan "Matbuat Kanunu" olmuştur. 1939 yılında yapılan bir çalışmada intiharı neşretmenin yasaklanmasının, intihar hızının artmasını engellediği belirtilmiştir (Gökay, 1939). Bu konuda yapılan başka bir çalışmada okuyucuların intihar haberlerini ilk sayfada görmekten rahatsızlık duydukları bildirilmektedir (Palabıyıkoglu ve ark., 1995).

İntihar her ne kadar düşünce ya da davranış olarak gündeme geldiğinde bir ruh sağlığı sorunu olarak algılansa da, intiharı bir sürecin sonu olarak düşünürsek bu konunun sadece ruh sağlığı alanında değil pek çok bilim alanında ele alınması gerekliliği belirgindir. İntiharın önüne geçilmez bir sorun olmasının engellenmesi için, farklı bilimler tarafından farklı boyutlarıyla ele alınmalı, araştırılmalı ve önleme konusundaki çalışmalar çok disiplinli (multidisipliner) ve çok sektörlü (multisektörel) bir anlayışla yürütülebilir aşamaya gelmelidir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) intiharla karşılaşma olasılığı olan çeşitli meslek gruplarına yönelik intiharın önlenmesi konusunda

bildiriler yayınlamıştır. Ülkemizde de Sağlık Bakanlığı; birinci basamak çalışanlarına, hapis-hane çalışanlarına, medya çalışanlarına, hekimlere, öğretmenlere ve diğer okul çalışanlarına yönelik kaynak niteliğinde olan bu bildirimleri Türkçe'ye çevirerek ülke genelinde dağıtımını sağlamıştır. Böyle bir çalışmanın, intihara karşı tutum ve önleme çalışmaları konusunda, çok disiplinli bir yaklaşım açısından olumlu sonuçları olacaktır.

Son zamanlarda hem dünyadaki yargıların değişmeye başlaması hem de intihar sayılarında hızlı bir artışın ortaya çıkmasıyla ülkemizde de intihara bakış açısında önemli değişiklikler olmuştur. Son dönemlerde intiharın bir suç değil, önlenabilir bir halk sağlığı sorunu olduğu düşüncesi ağırlık kazanmış ve önlemeye yönelik çalışmalar hızlanmıştır.

İntihar konusunun en fazla ruh sağlığı çalışanları tarafından ele alındığı görülmekle birlikte, son dönemlerde az sayıda da olsa, Halk Sağlığı, Adli Tıp, Hemşirelik gibi farklı disiplinlerin konuya yönelmesi önemli bir gelişmedir.

Ülkemizde intiharla ilgili olarak; bölgeler, iller, hatta aynı illerde farklı birimler tarafından yapılan tanımlayıcı pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların çoğunun araştırmaların birinci aşaması olan tanımlayıcı araştırmalar boyutunda kaldığı, çalışmaların izleme ve önlemeye yönelik olarak devam ettirilmediği ve ülke geneline kıyaslanacak şekilde anlamlılık kazandırılmadığı dikkat çekmektedir.

Konuyla ilgili uluslararası platformda ülke olarak katılımımızın yetersizliğinde bu durumun etkisi olduğu söylenebilir.

Son zamanlarda Sağlık Bakanlığı Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı'nın Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi ile birlikte yürüttüğü "Acil Serviste İntihar Girişimlerine Psikososyal Destek ve Krize Müdahale Programı" dahilinde ülke genelindeki hastanelerin acil servislerinde Kriz Odası Uygulamaları başlatmaya yönelik çalışmaları bulunmaktadır. Bu önemli gelişme, hem ülke genelinde konuyla ilgili çalışmalara hız kazandıracak hem de koruyucu ruh sağlığı alanında önemli bir katkı sağlayacaktır.

Geçmişten günümüze dek nedenlerine, etkilerine ve önlenmesine yönelik araştırmaların her geçen gün arttığını gördüğümüz intihar, günümüzde de çok önemli bir oranda ölüm nedeni olarak önümüze çıkmaktadır. Özellikle genç nüfusu etkileyen bir sorun oluşu durumu daha da önemli kılmaktadır. İntiharın önlenabilir bir halk sağlığı sorunu olduğu bilinciyle, sadece ruh sağlığı çalışanlarının değil tüm ilgili bilim dallarının konuyla ilgili çalışmalarından faydalanıp, eksikleri fark edip yeni çalışmalar yapması, yapılan çalışmaların toplumsal anlamda bilimsel katkı sağlayabilmesi için yayınlanması ve ulaşılabilirliğin kolaylaştırılması önemli bir başlangıç olacaktır. Etkin önleme çalışmaları için durumun tanımlanabilir boyutlarının bilinmesi önemli ve gereklidir.

KAYNAKLAR

Akbıyık Dİ, Sayıl I (2000) Türkiye'de İntiharla İlgili Çalışmalar: Yüzyılın Değerlendirilmesi. Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Yüksek Lisans Tezi.

Alvarez A (1994) İntihar; Kan Dökücü Tanrı. Sarıkaya Z (Çeviri). II. Basım, İstanbul Öteki Yayınları.

Amos T, Appleby L (2001) Suicide and Deliberate Self-Harm. In: Postgraduate Psychiatry, London. Arnold: 347-357.

Ana Britinaca (1988) İstanbul. Ana Yayıncılık A.Ş. 15: 588.

Ateşçi FÇ, Kuloğlu M, Tezcan E, Yıldız M (2002) İntihar Girişimi Olan Bireylerde Birinci ve İkinci Eksen Tanıları. Klinik Psikiyatri Dergisi, 5: 22-27.

Ayhan N (1996) Ülkemizde İntihar Verilerinin Toplanması ve Derlenmesi: Kavramlar, Yöntemler ve Zaman Serileri. Kriz Dergisi, 4(1):23-33.

Bertolote JM (2001) Suicide in The World: An Epidemiological Overview 1959-2000. – In: Suicide. An Unnecessary Death. Ed. Danuta Wasserman (Ed). – Martin Dunitz, London, p.1-3.

Durkheim E (1986) İntihar (Çeviri: Özer Ozankaya) UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Ankara.

Geçtan E (1995) Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar. 12. Baskı, İstanbul, s:163-168.

Gökay FK (1939) Türkiye'de Gazetelerle İntihar Hadiselerini Neşretmeği Yasak Eden Kanunun Tesiri Üzerinde Bir Etüt. Kader Mecmuası.

Meninger K (1938) Man Against Himself. Newyork: Harcount Brace Inc.

Odağ C (1985) İntihar (Özkıyım)-Tanım, Kuram, Sağaltım. İzmir. İzmir Psikiyatri Derneği Yayınları.

Odağ C (1998) İntihar (Özkıyım): Dinamik Bir Yaklaşım. Ankara. Psikiyatri Temel Kitabı: 855-861.

Okman T (1997) Türkiye'de İntihar İstatistiklerinin Metodolojisi, Sistemi ve Eğilimi. Kriz Dergisi, 5(1): 43-57.

Özgüven HD, SAYIL I (2003) Suicide Attempts in Turkey: Results of the WHO-EURO Multicentre Study on Suicidal Behaviour. Can J Psychiatry, 48: 324-329.

Özsoy SD, Eşel E (2003) İntihar (Özkıyım). Anadolu Psikiyatri Dergisi.4: 175-185.

Paracıkoğlu V, Sayıl I, Özgüven HD (2004) Ankara'da İntihar Girişimleri Üzerine Bir İzleme Çalışması: Dünya Sağlık Örgütü- Avrupa Çok Merkezli İntihar Davranışı İzlem Çalışması Sonuçları. Kriz Dergisi 12(2): 1-17.

Palabıyıkoglu R, Azizioğlu S, Haran S, Özayar H (1994) Gazetelerdeki İntihar Haberlerinin Okuyucuya Nasıl Yansıtıldığına İlişkin Bir Çalışma. Kriz Dergisi 2(1): 285-292.

Sağınç H, Kuğu N, Akyüz G, Doğan O (2000) Yatarak Tedavi Gören Hastalarda İntihar Öyküsünün Araştırılması. Anadolu Psikiyatri Dergisi 1(2): 83-88.

Sayıl I (2000) İntiharlar. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları. Ankara: Antip A.Ş. Yayınları.

Sayıl I, Azizoğlu S (1993) İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Çalışma. Kriz Dergisi 1(1): 38-41.

Sayıl I, Azizoğlu S (1991) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya I. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Sayıl I, Azizoğlu S (1996) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya II. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Sayıl I, Akbıyık Dİ (2000) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya III. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Sayıl I, Uçan Ö (2006) Türkiye'de İntihar Olgusu Bibliyografya IV. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Sayıl I, Berksun OE, Palabıyıkoglu R, Özgüven HD, Soykan Ç, Haran S (2000) İntihar Davranışı: Kriz ve Krize Müdahale Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, No: 6, Ankara: Damla Matbaacılık, s. 165-178.

Sayıl I, Özgüven HD (2002) Suicide and Suicide Attempt in Ankara in 1998: Results of the WHO/EURO Multicentre Study of Suicidal Behaviour. Crisis 23(1): 11-16.

Shneidman ES (1986) Some Essentials of Suicide and Implications for Responce, in Suicide. Ed: A. Roy. Baltimore, Williams&Wilkins.p: 1-16.

DİE (2003) İntihar İstatistikleri 2003. Ankara. Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Weis MA (1974) Suicide. In: A Handbook of Psychiatry, Editör: S. Arieti. Newyork: Basic Books Inc. Publishers, 743-765.

Welch S (2001) A Review of the Literature on the Epidemiology of Parasuicide in the General Population. Psychiatric Services, March Vol. 52: 3.

Yeni Türk Ansiklopedisi (1985) İstanbul. Ötüken Yayınları 4: 1480.

Yüksel N, Ceyhun B (1994) İntihar, Ruhsal Belirtiler. Ankara, Hatiboğlu Yayınevi.